

SANNHET

HVA ER KONSEKVENSENE AV Å HA
EN MINIMALISTISK SANNHETSTEORI?

av Ivar Glundberg

Hva er sannhet? For noen som ikke driver med filosofi vil dette kanskje virke som et underlig spørsmål. Alle vet da hva sannhet er? Mange filosofer ser derimot på dette som et vanskelig og viktig spørsmål. I denne teksten ønsker jeg å ta for meg et mulig svar på spørsmålet «hva er sannhet», som kan sies å stemme overens med intuisjonen om at dette ikke er et stort og vanskelig spørsmål. Paul Horwich presenterer i sin bok «Truth» (Horwich, 1998a) sin teori om sannhet, kalt minimalisme. Første del av foreliggende tekst er en presentasjon av denne sannhetsteorien.

Hoveddelen av teksten er en presentasjon og diskusjon av to motargumenter som stammer fra Anil Gupta sin artikkel «A Critique of deflationism» (Gupta, 1993).¹ Den første innvendingen dreier seg om muligheten av en reduktiv forklaring av sannhet. Horwich hevder at det ikke er mulig å gi noen slik forklaring. Gupta mener at dette gjør at minimalisme ikke er i stand til å forklare visse generelle fakta om sannhet, teorien kan blant annet ikke forklare lover som inneholder sannhetspredikatet. Den andre innvendingen tar utgangspunkt i hvordan deflasjonistene tenker seg forholdet mellom mening og sannhet. Gupta ønsker her å vise at minimalistenes forklaring av meningen til sannhetspredikatet ikke kan være riktig. De er ikke i stand til å forklare hva en persons forståelse av sannhet består i.

Til hver av disse innvendingene tar jeg for meg mulige svar Horwich kan komme med, og argumenterer for at Guptas innvendinger ikke har den kraften som han selv mener at de har. På den annen side er disse motargumentene med på å gjøre det åpenbart hva minimalisten forplikter seg til. Jeg tror dette er en god måte å forstå Horwich sin posisjon på, og også til å forstå konsekvensene det vil ha dersom den skulle være sann.

DEL I – SANNHET

Hvor plasserer så minimalisme seg i sannhetsdebatten? Vi kan si at det finnes tre hovedtyper sannhetsteorier. Korrespondanseteorier, koherensteorier og deflasjonistiske teorier. Minimalisme regnes som en deflasjonistisk teori. Hva dette innebærer vil bli forklart nærmere i neste del. Korrespondanseteorier hevder at en proposisjons sannhet består i dens korrespondanse med fakta i verden. Proposisjonen «snø er hvit» er sann fordi den korresponderer med det faktum i verden at snø faktisk er hvit. Koherensteoriene sier derimot at en proposisjons sannhet består i at den inngår i et maksimalt koherent sett av proposisjoner. Vi kan for eksempel tenke oss moderne fysikk som et sett av påstander som er meget koherent. Dersom en proposisjon passer inn i dette systemet vil den være sann. Korrespondanse- og koherensteorier har tradisjonelt sett hatt størst oppslutning, og vi kan kalle disse de tradisjonelle sannhetsteoriene. Begge disse alternativene til deflasjonisme ser på sannhet som en substansiell og relasjonell egenskap. La oss nå se nærmere på hva Horwich sin deflasjonistiske sannhetsteori, minimalisme, sier om sannhet.

MINIMALISME

Horwich sitt utgangspunkt i «Truth» er at alle de tradisjonelle sannhetsteoriene har bommet når de har forsøkt å forklare hva sannhet er. Enten så har de trodd at vi har å gjøre med en vanskelig tilgjengelig, men meget sentral egenskap; det er denne feilen både korrespondanseteoretikerne og koherensteoretikerne har gjort. Eller så har man trodd at sannhet ikke er noen egenskap i det hele tatt, slik redundancyteoretikerne hevdet.² Horwich mener derimot

at svaret ligger et sted midt i mellom. Hans teori, minimalisme, hevder at sannhet er en egenskap, men at det ikke er noen kompleks eller substansiell egenskap. Sannhet vil være en egenskap så lenge vi tillater at alt som fungerer som et predikat kan regnes som en egenskap. Dersom vi sier at noe kun er en virkelig egenskap hvis det er mulig å gi en fysisk reduksjon av det, så vil ikke sannhet kunne betegnes som noen slik egenskap. Hvorvidt sannhet er en egenskap eller ikke er altså avhengig av hva du mener skal til for at noe regnes som en egenskap.

Minimalisten hevder at alt vi trenger å vite om sannhet finnes i ekvivalens-bikondisjonalene. Ekvivalens-bikondisjonalene er proposisjoner på formen «<p> er sann hvis og bare hvis p». En instans av dette skjema er «<snø er hvit> er sann hvis og bare hvis snø er hvit». Tegnene «<» og «>» brukes til å indikere at setningen de omslutter er en proposisjon. Minimalisten hevder at totaliteten av ekvivalens-bikondisjonalene implisitt definerer hva som menes med sannhet (Horwich, 1998b, s. 240). De tradisjonelle teoriene, derimot, ønsker å finne en dypere forklaring på hva egenskapen sannhet er. En slik forklaring ville da kanskje kunne kaste lys over hvorfor ekvivalens-bikondisjonalene holder. Men dette siste steget mener Horwich at ingen av de tradisjonelle teoriene klarer å gjennomføre. Ingen av de tradisjonelle teoriene klarer å gi et tilfredsstillende svar på hvorfor bikondisjonalene holder (Horwich, 1998a, s. 11). Ettersom det nettopp er disse bikondisjonalene vi trenger for å forklare bruken av sannhetspredikatet, mener Horwich at vil være bedre å se på disse som primære, vi trenger ikke å lete etter noe dypere enn bikondisjonalene. Det finnes ingen forklaring på hvorfor bikondisjonalene er sanne, tvert i mot, definerer bikondisjonalene hva sann-

het betyr (Horwich, 1998, s. 5, 6 & 12). Dette kan sies å være den sentrale påstanden i alle deflasjonistiske teorier.

...minimalisme, hevder at sannhet er en egenskap, men at det ikke er noen kompleks eller substansiell egenskap

Gitt at sannhet er en så triviell egenskap som minimalisme hevder, hvorfor er vi da så opptatt av sannhet? I følge Horwich er vi aldri egentlig interessert i egenskapen sannhet. Når vi sier at en proposisjon er sann, så er det aldri det faktum at denne proposisjonen har egenskapen sannhet vi er interessert i. Dersom jeg sier: «det Per sa er sant», så forsøker jeg ikke å formidle at proposisjonen Per ytret har egenskapen å være sann. Det jeg er interessert i, det jeg har en holdning til, er det Per faktisk sa. Dersom Per sa »snø er hvit», så er det dette jeg vil formidle når jeg sier «det Per sa er sant» (Horwich, 1998a, s.2, 3). I vanlige kontekster vil ikke dette egentlig ha noen funksjon, jeg kunne like gjerne sagt det samme som Per sa. Under visse omstendigheter vil dette imidlertid ikke være mulig. Eksempler på slike omstendigheter kan være hvis man ikke hørte nøyaktig hva den andre sa, hvis man ikke husker det nøyaktig, eller hvis det er snakk om mange, kanskje uendelig mange, proposisjoner.³ I slike tilfeller er det meget praktisk å ha et predikat som fungerer slik som sannhetspredikatet fungerer. Ved å si «snø er hvit er sant» har man sagt at snø er hvit, og ved å si «det Per sa er sant» har man, gitt en identifisering av hva Per sa, som for eksempel at fisk er godt. (Horwich, 1998a, s. 3).

Horwich mener at denne funksjonen til sannhetspredikatet er den eneste nyttige funksjonen det har. Eller i det minste at dette er den eneste nyttige funksjonen dersom vi ser bort fra rent pragmatisk bruk. Å se bort fra pragmatisk bruk av sannhetspredikatet er i denne sammenhengen relativt uproblematisk. Dette skyldes at pragmatisk bruk av sannhetspredikatet ikke forutsetter noen spesiell sannhetsteori. Horwich hevder derfor at det eneste vi trenger å anta om et sannhetspredikat for at det skal kunne ha denne funksjonen er at sannhetspredikatet er styrt av instansene av ekvivalensskjemaet. Hvis Per sier «Det Ole sa er sant», hva trenger vi da å vite om sannhet for å vite hva Per ønsker å si? Først må vi vite hva Ole sa, la oss si at han sa at snø er hvit. Vi må også vite at Pers bruk av sannhetspredikatet er styrt av instansene av ekvivalensskjemaet. Vi kan da i dette tilfellet bruke instansen «<snø er hvit> er sant hvis og bare hvis snø er hvit». La oss se hvordan dette vil fortelle oss hva Per ønsker å formidle til oss.

1. Det Ole sa er sant
2. Det Ole sa = <snø er hvit>
3. <Snø er hvit> er sant [fra 1 og 2]
4. <Snø er hvit> er sant hviss⁴ snø er hvit
[gitt av minimalisme]
5. Snø er hvit [fra 3 og 4]

Vi ser altså at ekvivalens-bikondisjonalene som minimalisme gir oss er det eneste vi trenger å anta om sannhetspredikatet for at vi skal kunne trekke slutninger der sannhet er involvert. Ettersom vi ikke trenger å anta noe mer enn dette om sannhet for at sannhetspredikatet skal kunne utføre denne funksjonen, og ettersom dette er den eneste nyttige funksjonen sannhetspredikatet har, så er det ingen grunn til å tro at det finnes andre fakta om sannhet enn de vi finner i ekvivalens-bikondisjonalene.

LEGGER MINIMALISME FØRINGER PÅ HVA MENING ER?

Et spørsmål som ofte melder seg i en språkfilosofisk kontekst er hvordan forholdet mellom sannhet og mening er; hva er primært? La oss se litt på ekvivalens-bikondisjonalene, for eksempel «<snø er hvit> er sant hviss snø er hvit». Deflasjonisten mener som sagt at disse ekvivalens-bikondisjonalene gir oss meningen til «er sann». Dette er imidlertid ikke den eneste oppgaven bikondisjonalene har blitt foreslått brukt til. Donald Davidson ønsker for eksempel å bruke bikondisjonalene til å definere mening.⁵ Bikondisjonalene kan brukes til dette ettersom de gir oss sannhetskriteriene til den siterte setningen. Dersom vi identifiserer meningen til en setning med dens sannhetskriterier, har vi dermed begynnelsen på en meningsteori. Det viser seg imidlertid ganske snart at disse to måtene å bruke bikondisjonalene på ikke er kompatible. Grunnen til dette er at dersom deflasjonisten skal kunne bruke bikondisjonalene til å definere sannhet så må han forutsette at vi forstår hva høyre side i bikondisjonalen sier. Vi må med andre ord allerede forstå den brukte setningen for at bikondisjonalen skal kunne si oss noe om hva det betyr at noe er sant. Davidson, på sin side, er avhengig av at vi vet hva det vil si at en setning er sann. Dersom Davidson forsøker å forklare noen hva «snø er hvit» betyr ved å fortelle ham under hvilke omstendigheter denne setningen er sann, så vil dette kun fungere som en forklaring dersom denne personen allerede vet hva det vil si at en setning er sann. Hvis vi nå forsøker å forklare ham hva sannhet er slik som deflasjonisten gjør det, ved å sette opp bikon-

disjonalene som en definisjon av sannhet, så vil dette ikke fungere ettersom personen ikke forstår setningen på høyresiden i bikondisjonalen. Det var jo nettopp dette han ønsket å bli fortalt!⁶ Dersom vi skal kunne få noe ut av bikondisjonalen må vi anta at vi enten vet hva det vi si for en setning å være sann, eller at vi vet hva setningen betyr. Deflasjonisten hevder at bikondisjonalene gir oss meningen til «er sann» og må dermed si at meningen til setningene er bestemt av noe annet enn bikondisjonalene. Meningen til en setning kan altså ikke være dens sannhetskriterier. De som ønsker å bruke bikondisjonalene til å bestemme mening må på sin side si at meningen til sannhet kan gis på en annen måte enn gjennom bikondisjonalene. Dersom deflasjonisten skulle få rett i at bikondisjonalene definerer «er sann» så ville dette innebære at man ikke kan gi en sannhetsbetingelsesteori om mening.

DEL II – GUPTAS KRITIKK.

I sin artikkel «A Critique of Deflationism» (Gupta, 1993) fremsetter Gupta tre innvendinger mot deflasjonisme, der to av disse kan sies å være hovedinnvendingene. Alle tre innvendingene bygger på uklarheter Gupta mener å se i formuleringene av sentrale teser i deflasjonsimen. I følge Gupta kan flere av de sentrale påstandene leses på enten sterke eller svake måter. For at deflasjonistenes argumenter skal fungere må påstandene leses på en sterk måte, men disse sterke lesningene er enten meget problematiske, eller rett og slett gale. Gupta stiller opp fire påstander som han mener er sentrale for deflasjonisten (Gupta, 1993, s.287):

1. The disquotation thesis: The truth predicate is a device of disquotation.
2. The infinite conjunction thesis: The truth predicate enables us to express certain infinite conjunctions and disjunctions.
3. The generalization thesis: The truth predicate provides a means for generalizing over sentence positions even when the variables are pronominal.
4. The connection thesis: The truth predicate serves its expressive function in virtue of its disquotation feature.

Det kan her være på sin plass og gjøre en terminologisk avklaring. Som vi har sett definerer Horwich sannhet ut fra ekvivalens-bikondisjonalene. Gupta snakker på sin side om T-bikondisjonaler. Forskjellen mellom disse er at ekvivalens-bikondisjonalene består av en proposisjon

<p> som er sann hvis og bare hvis p, mens T-bikondisjonalene består av en sitert setning «p» som er sann hvis og bare hvis p. For de problemstillingene som jeg tar for meg i denne teksten vil dette skillet være uvesentlig, og jeg vil derfor utelukkende snakke om ekvivalens-bikondisjonaler. Jeg vil se nærmere på de to siste innvendingene til Gupta da jeg mener disse er de mest sentrale. Den første av disse stiller seg kritisk til deflasjonistens påstand om at det ikke er mulig å gi en naturalistisk reduksjon av sannhet; den andre fokuserer på forholdet mellom mening og sannhet.

Det finnes ingen forklaring på hvorfor bikondisjonalene er sanne, tvert i mot, definerer bikondisjonalene hva sannhet betyr.

ER DET MULIG Å GI EN REDUKTIV FORKLARING AV SANNHET?

Er det mulig å gi en naturalistisk forklaring på hva sannhet er? Eller sagt med andre ord, er sannhet en kompleks fysisk egenskap (Gupta, 1993, s. 290)? Selv om det ville være en kraftig påstand å hevde at sannhet er en slik egenskap, så virker det i alle fall som en mulighet. Dette er noe deflasjonisten nekter for. I følge Horwich så gir ekvivalens-skjemaet oss definisjonen av sannhet: «The deflationist maintains that, since our commitment to these [truth]schemata accounts for everything we do with the truth predicate, we can suppose that they implicitly define it.»(Horwich, 1998b, s. 240). Horwich sier videre at det ikke vil finnes noen ikkedefinitivisk analyse (Horwich, 1998b, s. 240).

Gupta mener imidlertid at det er grunner til å tro at vi *kan* gi en fysisk reduksjon av sannhet. En grunn til å tro dette er at begreper som inngår i kausalforklaringslover generelt sett blir ansett som kandidater for fysisk reduksjon. For eksempel mener mange at det vil være mulig å redusere kjemiske begreper til fysiske begreper. Sannhet kan også inngå i slike lover, noe Hilary Putnam har gitt eksempler på.⁷ Ett av dem er at sanne oppfatninger om hvordan vi kan nå våre mål pleier å hjelpe oss å nå dem (Gupta, 1993, s. 291). Hvis det nå er slik at begreper som inngår i lover som benyttes i kausalforklaringer generelt kan gis fysiske reduksjoner, og sannhet er et begrep som inngår i kausalforklaringer, så burde dette gi oss grunn til å tro at man kan redusere sannhet til en kompleks fysisk egenskap.

Horwich har svart på denne innvendingen, og mener han kan forklare Putnams eksempler i sitt system. Han vil altså si at det ikke er nødvendig at sannhet skal kunne

reduseres til noen kompleks fysisk egenskap for at disse eksemplene skal kunne forklares. Horwich illustrerer dette med et eksempel:

Bill ønsker seg en øl.
 Bill tror at dersom han nikker så vil han få en øl.
 Og
 Det Bill tror er sant
 Dette gir oss, via ekvivalensskjemaet, at
 Hvis Bill nikker så får han en øl.
 Og til slutt
 Bill får det han vil ha.

Vi kan altså forklare hvorfor det er hensiktsmessig å ha sanne oppfatninger ved å benytte seg av det deflasjonistiske apparatet alene.⁸

Gupta er ikke helt fornøyd med dette svaret. Vi kan komme med to innvendinger, mener han. For det første så kan det hende at det er mulig å gi en dypere forklaring av Putnams lover ved en analyse av egenskapen sannhet. Selv om Horwich klarer å forklare disse lovene ut fra sin teori, betyr ikke det at det ikke kan finnes en dypere forklaring. For at vi skal kunne si at dette ikke er mulig, må vi hevde, slik Horwich også gjør, at ekvivalensskjemaet definerer sannhet. Vi må altså lese det Gupta kaller «the disquotation thesis» på den sterkeste måten. Det er bare når man leser denne tesen som at ekvivalens-bikondisjonalene definerer sannhet at man vil kunne slutte at det ikke vil være mulig å gi en dypere analyse av sannhet. Hvis vi leser denne tesen svakere, for eksempel som at bikondisjonalene er nødvendig sanne, så følger det ikke at det ikke kan finnes en dypere forklaring.⁹

Den andre innvendingen setter spørsmålsteget ved om Horwich egentlig har klart å forklare denne loven i det hele tatt. Det Horwich har forklart i sitt eksempel er jo ikke Putnams lov. Det han har forklart er et tilfelle der vi kunne brukt denne loven til å forutsi at noen not godt av sine sanne oppfatninger. Horwich vil så mene at han kan gi slike forklaringer av alle slike tilfeller. Men vil en forklaring av alle instansene være en forklaring av loven? Dette påpeker Gupta at det ikke nødvendigvis vil være. Det finnes tilfeller der en forklaring av instansene ikke er en forklaring av generaliseringen (Gupta, 1993, s. 294). For eksempel vil ikke en forklaring på hvorfor hvert enkelt individ i en art døde være en forklaring på hvorfor arten døde ut. Kanskje ville en forklaring på hvorfor arten døde ut måtte henvise til forandringer i miljøet, mens forklaringene på hvorfor de enkelte individene døde ville være langt mer konkrete. For at vi skal kunne garantere at en forklaring av

Foto: Henrik Lindal Jensen

instansene vil være en forklaring av generaliseringen trenger vi den sterkeste lesningen av «the infinite conjunction thesis». Ved den sterkeste lesningen sier denne tesen at en konjunksjon har samme betydning som en generalisering over denne konjunksjonen. I det aktuelle tilfellet vil dette innebære følgende: Dersom vi tar alle forklaringene på hvorfor det er hensiktsmessig å ha sanne oppfatninger i de konkrete situasjonene, som blant annet i eksemplet med Bill, og deretter setter disse sammen til en konjunksjon, så vil denne konjunksjonen bety det samme som, være synonym med, generaliseringen over disse tilfellene. Denne konjunksjonen betyr imidlertid ikke det samme som generalisering. Dersom generaliseringen og konjunksjonen hadde betydd det samme ville det ikke vært mulig å tro, forutsatt at man er rasjonell og forstår hva som uttrykkes, at den ene var sann og den andre falsk. Dette ser vi imidlertid at det er fullt mulig å gjøre. Det er ikke noe irrasjonelt ved å tro at konjunksjonen er sann, men at generaliseringen er falsk, hvis man for eksempel tror at det finnes instanser som ikke er med i konjunksjonen.

Det ser altså ut til at Horwich må støtte seg på den sterkeste lesningen av «the infinite conjunction thesis». Problemet med dette er at denne tesen rett og slett er gal når den leses så sterkt. Hva kan så Horwich svare til disse innvendingene? La oss først se på den første av Guptas innvendinger.

Det første vi bør merke oss her er hvor sterke de forskjellige påstandene som blir framsatt er. Gupta er ikke uenig i at Horwich gir en forklaring av instansene til Putnams lov. Det Gupta påpeker er at det ikke kan utelukkes at det kan finnes andre, dypere, forklaringer på disse instansene. For at vi skal kunne utelukke at dette er mulig så trenger vi den sterkeste lesningen av «the disquotation thesis». Dette ser ikke ut til å være noe stort problem for Horwich, av to grunner. For det første så er Horwich allerede forpliktet til den sterkeste lesningen av «the disquotation thesis», ettersom dette er en sentral komponent, for ikke å si *den*

sentrale komponenten, i deflasjonisme. Han vil altså ikke ha noe problem med å forutsette en sterk lesning av denne tesen. For det andre så virker det ikke som en særlig slagkraftig innvending å si at det finnes en mulighet for at det kan gis en dypere forklaring av disse instansene. Dette ville kun være problematisk for Horwich dersom han enten mente at han hadde et deduktivt argument som viste at minimalismen var sann. Da ville Guptas påvisning av at det er logisk mulig at det kan finnes dypere forklaringer av instansene av loven være et motargument mot dette. Eller så måtte Gupta faktisk hatt en god fysikalistisk forklaring å komme med. Da ville det ikke lenger bare vært en mulighet, men en faktisk konkurrerende forklaring. Slik det står nå har Gupta ikke gjort annet enn å vise at Horwich ikke nødvendigvis har rett.

Hva så med den andre innvendingen? Det kan også her være lurt å først se på hva som faktisk blir hevdet. Gupta stiller spørsmålet om Horwich sin forklaring av instansene til Putnams lov kan regnes som en forklaring av selve loven. Eller rettere sagt, han påpeker at en forklaring av instansene ikke *nødvendigvis* er en forklaring av generaliseringen. For at forklaringen av instansene nødvendigvis også skal være en forklaring av loven, så må Horwich gjøre bruk av den sterke, og uriktige, «infinite conjunction thesis». Vi bør imidlertid merke oss at det ikke alltid er slik at en forklaring av instansene ikke er en forklaring av generaliseringen. Vi kan for eksempel forklare hvorfor hver enkelt mynt i en haug med mynter har den vekten den har. La oss anta at alle myntene er like, og at de veier to gram hver. Forklaringen på hvorfor mynt nummer en veier to gram, hvorfor mynt to veier to gram, og så videre, vil da også være en forklaring på hvorfor alle myntene veier to gram hver. Det er altså ikke tilfellet at Horwich sin forklaring av instansene ikke *kan* være en forklaring av generaliseringen. Dersom Gupta skal vise dette så må han først vise at dette tilfellet ligger nærmere eksemplet med arten som dør enn på eksemplet med haugen med mynter.

Ettersom Gupta ikke har vist dette, blir konklusjonen at han har vist at Horwich sin forklaring ikke *nødvendigvis* er en forklaring av loven.

Vi kan selvsagt også sette spørsmålsteget ved hvorvidt Putnams foreslåtte lov faktisk bør regnes som en lov. Dette vil avhenge av hvor strenge krav vi stiller til hva som kan regnes som en lov. Stiller vi løse nok krav vil vi kanskje kunne regne påstanden som en lov. Et mulig problem ved å stille for løse krav er at det da ikke vil være åpenbart at vi kan vente at alle begrepene som inngår i slike lover kan reduseres til noe fysisk. Se for eksempel på det som kalles lover i spesialvitenskaper som psykologi eller statsvitenskap. Hvorvidt det er mulig å gi fysiske reduksjoner av begrepene som brukes i disse vitenskapenes lover er i alle fall ikke opplagt.

I slutten av denne delen gjør Gupta det klart at han selv er klar over at han ikke har påvist noen fundamental mangel i deflasjonisme. Han sier: «I myself see nothing in the meaning or function of “true” to rule out the possibility or the usefulness of a substantial theory of truth» (Gupta, 1993, s. 295). Dette er en ganske forsiktig påstand. At det ikke finnes noe i «er sann» som utelukker en substansiell teori, er ikke det samme som å si at en substansiell teori er den beste kandidaten.

SANNHET OG MENING

I forrige del så vi hvordan deflasjonistene hevder at det ikke er mulig å gi noen naturalistisk forklaring på sannhet. I denne delen ser jeg på hvordan deflasjonisten forholder seg til forholdet mellom mening og sannhet. Deflasjonisten hevder også på dette punktet at sannhet ikke spiller noen vesentlig rolle. Gupta mener at han her har identifisert en alvorlig svakhet i deflasjonistiske teorier. Han ønsker å vise at deflasjonisten ikke klarer å gi en tilfredstillende forklaring på meningen til «er sann». Mer spesifikt klarer ikke deflasjonisten å gi et tilfredstillende svar på hva en persons forståelse av sannhetspredikatet består i. La oss nå se på dette argumentet.

Deflasjonisten hevder at alle T-bikondisjonale, eller instansene av ekvivalensskjemaet, gir oss en definisjon av sannhet. Dette betyr, sier Gupta, at for at en person skal ha en full forståelse av hva sannhet er så må han ha lagt alle bikondisjonale til grunn for sin forståelse av sannhet. Dersom det kun er et utvalg av dem som ligger til grunn for hans forståelse av sannhetspredikatet så vil han kun ha en delvis forståelse av sannhet (Gupta, 1993, s. 297). Men å hevde at en person bygger sin forståelse av sannhet på alle bikondisjonale, som det er uendelig mange av, virker umulig. Dette vil kreve at en person har en enorm

konseptuell kunnskap for at han skal ha et fullstendig sannhetsbegrep (Gupta, 1993, s. 297-298). Dette vil nok slå de fleste som galt. Å ha en forståelse av hva sannhet er, er ikke direkte avhengig av forståelsen av andre begrep, i alle fall ikke spesifikke begrep i diverse spesialvitenskaper. Det kan imidlertid se ut til at deflasjonistens definisjon av sannhet har denne konsekvensen. Konsekvensen Gupta ønsker at vi skal trekke er at vår forståelse av sannhet ikke består i vår kjennskap til bikondisjonale, og at bikondisjonale dermed ikke definerer vårt sannhetspredikat.

...en forståelse av hva sannhet er, er ikke direkte avhengig av forståelsen av andre begrep...

Dette er altså et direkte angrep på den sterke lesningen av «the disquotatation thesis». Dersom denne tesen faller, så faller også deflasjonisme.

Jeg vil her antyde to måter Horwich kan svare på dette på: Først kan han hevde at det er uproblematisk at vi ikke har en fullstendig forståelse av sannhet. Det å kreve at vi skal ha en komplett forståelse av et begrep kan sies å være et tvilsomt ideal. Er det nødvendig at en person skal vite hva det vil innebære å tilskrive sannhet til enhver mulig setning for at han skal ha en tilstrekkelig kjennskap til dette begrepet? Selv om en person hadde et ufullstendig konsept om sannhet og dermed ikke visste hva det ville si å tilskrive sannhet til setningen «kvarker spinner», så betyr ikke dette at han ikke har noe begrep om sannhet. Vi kan kanskje si som Wittgenstein: «[...] we can draw a boundary— for a special purpose. Does it take that to make the concept usable? Not at all» (Wittgenstein, 1968, §69). I hvilke tilfeller vil vi kunne si at noen har en fullstendig forståelse av et konsept, og er dette nødvendig for at personen skal ha en tilstrekkelig forståelse av konseptet? Det at en person ikke har en forståelse av et konsept som er slik at den bestemmer all mulig bruk av dette konseptet er ikke noen nødvendig betingelse for at personen skal ha et tilstrekkelig grep om dette konseptet. Det som er viktig er at personen har en forståelse av sannhet som gjør at han kan bruke sannhetspredikatet på en riktig måte i sitt dagligliv. For å ha en slik forståelse trenger ikke personen å kjenne til alle konsepter, han trenger kun å kjenne til de konseptene han faktisk forstår og bruker.

Det andre mulige svaret vil være at det rett og slett ikke er riktig at en persons forståelse av sannhet består i denne personens forståelse av alle bikondisjonale. Personens forståelse av sannhetspredikatet består, i følge Horwich, i at han er disponert for å akseptere alle de ukontroversielle

instansene av ekvivalensskjemaet (Horwich, 1998b, s. 244). Forståelsen består altså ikke i at man har lagt alle bikondisjonalene til grunn, men at man er disponert for å akseptere dem som sanne. På denne måten unngår Horwich at personen må være i besittelse av massiv konseptuell kunnskap. Å være disponert for å akseptere bikondisjonalene forutsetter ikke at man kjenner til alle bikondisjonalene. Nå kan man kanskje spørre seg om dette er en god forklaring på hva en persons forståelse av et konsept består i. Det virker jo mulig at en person kan være disponert for å akseptere bikondisjonalene *uten* å ha en forståelse av sannhet. La oss tenke oss at vi har en person, Per, som ikke har noe begrep om sannhet. Bortsett fra dette er Per helt lik andre språkbrukere. Dette bør det være mulig å tenke seg gitt et deflasjonistisk bilde, sannhet er jo her ikke noe man må forstå før man kan forstå språk. Vi viser så en mengde setninger som er av formen «<p> er sann hvis p» til Per, og sier at han skal akseptere alle setninger som har denne formen. Dersom dette skulle gjøre at han nå ble disponert for å akseptere alle ekvivalens-bikondisjonalene, ville vi dermed måtte medgi at han har en forståelse av konseptet sannhet?

Hvis vi tar utgangspunkt i hvordan Horwich forklarer hva vår forståelse av sannhet består i, så kan det se ut til at han er forpliktet til å svare ja på dette spørsmålet. Jeg kan se for meg to mulige svar Horwich kan gi til denne utfordringen. Den første muligheten er at han kan benekte at denne personen har en forståelse av sannhet, han kan kanskje si at det å være disponert for å akseptere bikondisjonalene ikke alene er en tilstrekkelig betingelse for å ha forstått konseptet. Det vil imidlertid bli problematisk å hevde at det er andre nødvendige betingelser for at en person skal ha en forståelse av sannhetspredikatet, og samtidig hevde at denne personens forståelse av dette predikatet *består i* at han er disponert for å akseptere instansene av ekvivalensskjemaet. Det virker da som om forståelsen hans delvis er konstituert av noe annet.

Den andre muligheten jeg ser for meg er at Horwich kan argumentere for at en person som er disponert for å akseptere ekvivalens-bikondisjonalene nødvendigvis har en forståelse av hva sannhet er. Hvorvidt dette er et svar Horwich vil kunne gå inn for vil antagelig være avhengig av hans meningsteori, og hva han generelt mener forståelse av et konsept består i. I en fotnote (Horwich, 1998b, s. 244) sier han noe om hvorfor vår forståelse av sannhetspredikatet bør forstås slik. Han sier at denne forklaringen på hva vår forståelse av sannhetspredikatet består i er et produkt av minimalismens sentrale tese om hva sannhet er, den sterke lesningen av «the diquotation thesis», og en

bruksteori om mening. Et svar på vår skepsis til å si at Per har en forståelse av sannhetspredikatet vil da være at det er dette forståelsen av konseptet generelt består i. Når vi bedømmer om en person forstår et konsept eller ikke, så gjør vi dette på bakgrunn av hvordan denne personen bruker dette konseptet. Dersom personen bruker det riktig så sier vi at han har forstått det, bruker han det galt så vil vi ofte si at han ikke har forstått det. Det kan hende at vår skepsis mot å si at Per hadde en forståelse av sannhetspredikatet, bunnet i en mer generell skepsis mot bruksteorier om me-

Er det nødvendig at en person skal vite hva det vil innebære å tilskrive sannhet til enhver mulig setning for at han skal ha en tilstrekkelig kjennskap til dette begrepet?

ning. En slik generell skepsis er imidlertid ikke noe godt motargument mot Horwich sin forklaring. Dersom Per alltid bruker sannhetspredikatet riktig etter at vi har forklart ham hvordan det brukes, hvilket grunnlag har vi da for å si at han likevel ikke forstår det? La oss tenke oss hvordan et barn lærer å regne. Kanskje vi setter opp en rekke regnestykker for barnet, for eksempel: $1+1=2$, $1+2=3$, $1+3=4$, og så videre. Deretter lar vi barnet selv fylle inn svarene på stykkene. Når vil vi si at barnet har forstått hva addisjon er? Her vil man kanskje være fristet til å si at vi ikke kan avgjøre når han har forstått dette konseptet, eller at dette er noe man først virkelig forstår senere i livet. Men er det likevel ikke slik at vi tilskriver barnet en forståelse av addisjon når det har kommet til det punktet at det som regel fyller inn svarene på stykkene riktig?¹⁰ Også når det gjelder eldre barn, eller voksne, vil vi se på hvordan de bruker konseptet når vi skal avgjøre om de mestrer dem. Når vi fokuserer på dette så virker det kanskje ikke lenger like uplausibelt å si at en persons forståelse av et konsept består i at denne personen er disponert for å bruke konseptet på en måte som er i overensstemmelse med hvordan dette konseptet blir brukt av oss andre.

Som vi ser er spørsmålet om hva som er den beste sannhetsteorien knyttet til spørsmålet om hva som er den beste meningsteorien. Det kan se ut til å være vanskelig å gi en fullstendig vurdering av det ene spørsmålet isolert fra det andre. Dette ser vi for eksempel når vi skal vurdere om minimalisme kan forklare hva en persons forståelse av sannhet består i. Å hevde at minimalisten ikke kan gi noe tilfredsstillende svar på dette spørsmålet ser ut til å være en kritikk av meningsteorien til Horwich, snarere enn av sannhetsteorien hans. På dette punktet er det altså ikke

lenger snakk om at det er noen intern konflikt i en minimalistisk sannhetsteori, men snarere et spørsmål om hva forståelse av et konsept, eller mening generelt, består i. Dette er desverre ikke noe jeg kan gå nærmere inn på i denne omgang.

DEL III – KONKLUSJON

Gupta retter fokuset vårt mot noen av de sentrale tesene som ligger til grunn for deflasjonistiske teorier om sannhet. På denne måten blir vi nødt til å tenke gjennom hvilken jobb disse tesene gjør i teorien. Gupta gjør oss oppmerksomme på at det er mulig å lese tesene på forskjellige måter, både sterke og svake lesninger. Deflasjonisten må her være bevisst på hvilken lesning han gjør bruk av, og dermed hvilken lesning han er forpliktet til å forsvare.

Guptas kritikk klarer ikke å vise det den i utgangspunktet hadde som hensikt å vise, nemlig at deflasjonisme forutsetter at tesene leses forskjellig i forskjellige sammen-

henger. Likevel hjelper innvendingene hans oss til å få et klarere grep om hva deflasjonisten må si, og hva han ikke kan si. I forbindelse med spørsmålet om muligheten av en fysisk reduksjon av sannhetspredikatet, så vi at Horwich må nekte for muligheten av dette. Noe slikt vil stride mot den sentrale tesen i minimalisme, nemlig at sannhetspredikatet er definert av instansene av ekvivalensskjemaet, og at man ikke kan gi noen dypere forklaring av disse instansene. Gupta viste oss også at minimalisten forplikter seg på hva han kan mene at forståelsen av sannhetspredikatet består i. Horwich er klar over dette og sier at vår forståelse av sannhetspredikatet består i vår disposisjon for å akseptere instansene av ekvivalensskjemaet. Vi kan her tydelig se at hva vi mener om sannhet har konsekvenser for hva vi må mene om mening, og hva vår forståelse av konsepter består i.

Foto: Henrik Lindal Jensen

NOTER

- 1 Tittelen på Guptas artikkel antyder at den er en kritikk av deflasjonisme, ikke minimalisme. Vi vil litt senere i teksten se at Horwich sin posisjon, minimalisme, er en deflasjonistisk teori. Argumentene Gupta framsetter er altså ment å ramme teorier à la Horwich sin.
- 2 Redundancy-teorier om sannhet kan sies å være en ekstrem form for deflasjonisme, der man hevder at sannhet faktisk ikke er noen egenskap.
- 3 Et eksempel på at man vil si noe om en stor gruppe proposisjoner kan være hvis man sier «alt Kant sa er sant». Et eksempel på at man sier noe om uendelig mange proposisjoner vil være å si «alle setninger på formen »p eller ikke p« er sanne».
- 4 «Hvis» er en mye brukt filosofisk term som betyr «hvis og bare hvis».
- 5 Se for eksempel Davidson, D. *Truth and Meaning*, i (Davidson 2001)
- 6 Dette poenget er tatt fra Dummet sin artikkel «Truth and other enigmas» sitert fra Gupta (1993, s. 296)
- 7 Se Hilary Putnam, *Meaning and the Moral Sciences*, (London: Routledge and Kegan Paul, 1978).
- 8 Eller i alle fall uten å benytte seg av noe som en deflasjonist ikke kan tillate seg. I forklaringen over har man også benyttet seg av handlingsteoretiske prinsipper, som at en person vil gjøre «p» dersom han tror at «p» vil gi ham «q» og han ønsker «q».
- 9 Som Gupta sier (1993, s. 293) hender det at nødvendige sannheter kan gis dypere forklaringer. For eksempel kan kjemien forklare hvorfor ingen kjemisk reaksjon kan gi caustisk soda fra saltpeter og svovelsyre.
- 10 Dette eksemplet er delvis basert på Wittgenstein (1968, §146).

LITTERATUR

- Davidson, D. 2001, *Inquiries into Truth and Interpretation – second edition*, Clarendon press, Oxford
- Gupta, A. 1993, “A Critique of Deflationism”, i Blackburn, S. og K. Simmons (red), *Truth*, Oxford University Press, Oxford, s. 282-307.
- Horwich, P. 1998a, *Truth – Second edition*, Clarendon Press, Oxford
- Horwich, P. 1998b, “Truth – Second edition, Postscript” i Blackburn, S. og K. Simmons (red), *Truth*, Oxford University Press, Oxford, s. 239-263.
- Wittgenstein, L. 1968, *Philosophical Investigations*, Basil Blackwell, Oxford

FILOSOFISK SUPPLEMENT

Besøk hos på nett og få gratis tilgang til tidligere utgivelser.
<http://foreninger.uio.no/filosofisk-supplement/>

